

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi
Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/1972/2020

Aikuislukoliitto ry:n lausunto

Yhdistyksemme kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston koulutuspoliittista selontekoa koskevasta luonnoksesta. Aikuislukoliittoon kuuluu aikuislukioiden ja -linjojen ylläpitäjiä, Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry sekä Aikuislukioiden opettajat AIO ry. Yhdistyksemme edustaa 21 aikuislukiota ja 30 aikuislinjaa, jotka järjestävät aikuisten perusopetusta, aikuisille tarkoitettua lukiokoulutusta ja lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta maassamme vuosittain yli 30 000 opiskelijalle.

Katsomme, että selonteko on koulutuksen järjestäjille hyödyllinen jo sen pitkälle tulevaisuuteen ulottuvan tarkastelunäkökulman vuoksi, vaikka pitkä aikajänne tuo tekstiin väistämättä viitteellisyttä. Tekstissä esitetty kuvaus lähivuosikymmeninä odotettavissa olevista yhteiskunnallisista muutoksista ja niiden vaikutuksista maamme koulutuksen ja tutkimuksen toimintaympäristöön (koulutuksen rakennemuutokset) on ajatuksia herättävä. Oppilaitostemme järjestämään koulutukseen tulevaisuudessa kohdistuvat haasteet on selonteossa käsityksemme mukaan pääosin määritetty oikein.

Tekstistä käy eri tavoin ilmi, miten tärkeitä kansakunnallemme on tulevista ratkaisevan vaikeista yhteiskunnallisista muutoksista selviytymisen kannalta pitää huolta erityisesti heikommassa asemassa olevien koulutuksellisten oikeuksien toteutumisesta. Oppilaitostemme järjestämän aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kautta on jo kauan kyetty ratkomaan juuri selonteossa kuvattuja keskeisiä haasteita, joiden hallitseminen on tulevaisuudessa välttämätöntä pyrittäessä varmistamaan kansakuntamme koulutustason nousu. Koko ikäluokan kouluttaminen ja syrjäytymisen ehkäisy, maahanmuuttajaopiskelijoiden kotouttaminen ja koulutuksen valtakunnallisen saavutettavuuden varmistaminen sekä aikuisväestön (tutkintotavoitteinen) täydennyskoulutus ovat järjestämämme koulutuksen keskeisiä tehtäviä.

Selonteko antaa aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille paljon ajateltavaa mutta myös hyödyllistä ennakoitietoa tulevina vuosina sekä paikallisesti että valtakunnan tasolla edellytettävän suunnittelun ja päätöksenteon osalta, pyrkiessämme varmistamaan aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen toimintaedellytykset myös tulevisissa rakennemuutoksissa.

Selonteossa koulutusjärjestelmäämme kohdistuvia tulevia haasteita ja muutostarpeita esitellään perusopetusta ja toisen asteen koulutusta koskevissa osissa käytännössä yksinomaan nuorille tarkoitetun koulutuksen näkökulmasta. Aikuislukoliitto ry kiinnittääkin tekstissä huomionsa siihen, että aikuislukioiden ja -linjojen järjestämä koulutus ei tekstissä näy maamme koulutusjärjestelmän ja sen eri koulutusasteiden kuvauksessa lainkaan (esim. kaaviosta s.9 puuttuu aikuisten perusopetus (ja aikuislukiot)), *vaikka aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen sekä tarjoamiemme erilaisten nivelvaiheen koulutusten merkityksen voi ajatella vain entisestään korostuvan pyrittäessä vastaamaan tuleviin vaikeisiin kehityshaasteisiin.*

Selonteossa kuvattujen kehitysnäköjen perusteella on ilmeistä, että jatkossa aikuislukioiden tarjoamalla yleissivistävällä tutkintotavoitteisella koulutuksella voi olla kriittisen tärkeä rooli erityisesti:

- lukiokoulutuksen (myös aikuisten perusopetuksen) *valtakunnallisen saavutettavuuden* varmistamisessa → tehokkaan ja monipuolisen digitaalisen verkko-opetuksen ja ohjauksen avulla
- *työuran aikaisen oppimisen ja täydennyskoulutautumisen* (jatkuva oppiminen) varmistamisessa aikuisväestöllemme → yleissivistävien opintojen järjestäminen yhdistelmä- ja ammatillisten tutkintojen suorittajille (tai jo suorittaneille)
- *toisen asteen koulutusta vaille jääneiden* nuorten aikuisten (syrjäytymisvaara) tukemisessa ja kouluttamisessa
- toimivien *nivelvaiheen koulutusten ja oppimisen tuen* järjestämisessä maahanmuuttajataustaisille ja oppimisvalmiuksiansa vahvistamista muuten tarvitseville opiskelijoille
- tehokkaan *s2-opetuksen järjestämisessä maahanmuuttajaopiskelijoille* – myös verkossa
- toisen asteen tutkinnon jo suorittaneiden *korkea-asteelle pääsyn helpottamisessa* → korkea-asteelle valmentavat opinnot, ylioppilastutkinnon arvosanojen täydentäminen ja korottaminen

Vastattaessa lähivuosisikymmenien merkittäviin yhteiskunnallisiin rakennemuutoksiin tulisi aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen merkityksen maamme koulutusjärjestelmän tärkeänä osana olla tiedostettuna tulevia toimenpideohjelmia laadittaessa, jotta resurssit voidaan jatkossa kohdentaa oikein. Tästä syystä myös oppilaitosmuotomme järjestämän koulutuksen tulee näkyä selonteon kaltaisissa koulutusjärjestelmän kuvauksissa.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Hyvä tavoitekuvaus – ei varsinaista kommentoitavaa. Selonteon pitkän tarkastelunäkymän vuoksi on selvää, että osa tekstin tavoitteista ja toimenpiteistä joudutaan esittämään varsin yleisellä tasolla.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Selonteossa on tuotu selkeästi esiin suomalaisnuorten osaamistason selvä lasku ja asenteiden heikentyminen oppimista kohtaan viime vuosina. Tämän kehityksen kääntäminen edellyttää jo hyväksytyyn oppivelvollisuuden laajentamista koskevan hankkeen ohella kohdennettuja toimenpiteitä ja lisäresursointia myös varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen, mm. oppilaiden ohjauksen, oppimisen tuen, oppimisvaikeuksien tunnistamisen ja erityisopetuksen sekä oppilashuollon ja sosiaalialan palvelujen osalta. Syrjäytymiskehityksen pysäyttäminen vasta toisen asteen nivelvaiheessa tai varsinaisessa tutkintokoulutuksessa voi olla varhaiseen puuttumiseen verrattuna merkittävästi vaikeampaa (vrt. oppivelvollisuuden laajentaminen) ja kalliimpaa.

Aikuisten perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa voidaan kuitenkin mm. kyseiseen koulutukseen luotujen oppimaan oppimisen, kielitietoisuuden ja elämönhallinnan rakenteiden avulla tehokkaasti tasoittaa selonteossa kuvattun koulutuksellisen tasa-arvon heikentymisen aiheuttamia vaikutuksia sekä lieventää vaikeista taustoista tulevien nuorten kohonnutta syrjäytymisriskiä.

Perusopetuksen päättövaiheessa putoamisvaarassa olevien oppilaiden osalta voi oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvä tehostettu seuranta, ohjaus ja oppimisen tuki tulevina vuosina merkittävästi vähentää syrjäytymisen määrää. Tässä tutkintoon valmentavien koulutusten uudistuksella voi arvioida

olevan erityisen merkityksellinen rooli.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Selonteon toista astetta käsittelevä luku ei sisällä viittauksia aikuisten lukiokoulutukseen (ei myöskään ammatilliseen aikuiskoulutukseen), vaikka ko. koulutuksella voi jatkossa katsoa olevan vielä nykyistä tärkeämpi rooli perusasteen jälkeen koulutusta vaille jäävien nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäisyssä, lukiokoulutuksen valtakunnallisen saavutettavuuden varmistamisessa ja aikuisväestön täydennyskouluttamisessa työelämää ja jatko-opintoja varten.

Toisen asteen koulutuksen toimintaympäristöön lähivuosina kohdistuvat muutostarpeet on selonteossa sen sijaan kuvattu selkeästi. Väestönmuutoksen, pienenevien ikäluokkien ja kuntatalouden heikkenevien näkyvien vuoksi toisen asteen koulutuksen järjestäjien määrän voi odottaa vähenevän jatkossa olennaisesti ja muutoksiin vastaaminen edellyttää toisen asteen koulutuksen järjestäjien välisen yhteistyön selvää lisääntymistä nykyisestä.

Selonteosta käy ilmi, että lukio- ja ammatillisen koulutuksen valtakunnallinen saavutettavuus muodostuu merkittäväksi ongelmaksi viimeistään 2030-luvun alusta alkaen. Tämä edellyttää koulutuksen järjestäjiltä lähivuosina varautumista digitaalisten oppimisympäristöjen ja verkko-opiskelun käyttöön lukiokoulutuksen saavutettavuuden varmistamiseksi ja alueellisen tarjonnan parantamiseksi.

Selonteossa todetaan, että digitaalisten alustojen tarjoamia mahdollisuuksia koulutuksen laadun ja saatavuuden parantamiseksi ei vielä tällä hetkellä käytetä täysimittaisesti. Aikuisten lukiokoulutus tarjoaa kuitenkin jo nyt opiskelijoilleen mahdollisuuden hyvin joustavasti toteutettuihin yksilöllisiin ja opiskelijan elämäntilanteen huomioiviin opiskelu- ja ohjauspalveluihin, jotka ovat ajasta ja paikasta riippumattomia.

Järjestämässämme aikuisten lukiokoulutuksessa on kuluneiden vuosikymmenien aikana kehitetty hyvin toimiviksi osoittautuneita etä- ja verkko-opiskelun muotoja, viime vuosina (ja varsinkin nyt korona-aikana) myös verkko-opiskelussa välttämättömiä tehokkaan oppimisen tuen ja digitaalisen opinto-ohjauksen muotoja.

Aikuisten lukiokoulutusta järjestävien oppilaitosten verkosto kykeneekin jo tällä hetkellä vastaamaan osaltaan lukiokoulutuksen saavutettavuuteen liittyviin haasteisiin, sekä alueellisesti että myös valtakunnallisesti. Oppilaitoksistamme löytyy hyödyllistä osaamista rakennettaessa tulevaisuudessa selonteossa kuvattua yhteistä koulutuksen digitaalista palveluekosysteemiä.

Digitaalisten oppimisympäristöjen ja ratkaisujen voi odottaa kehittyvän tarkastelujakson aikana hyvin merkittävästi ja verkko-opiskelun voi katsoa jatkossa tukevan ja täydentävän nyt käytössä olevia oppimisen ja opiskelun tapoja selvästi nykyistä kokonaisvaltaisemmin.

Toisen asteen yleissivistävän koulutuksen työelämäkytkentöjen voi myös odottaa tehostuvan ja lisääntyvän merkittävästi lukiouudistuksen myötä syntyvien uusien yhteistyömuotojen sekä myös koulutuksen digitalisaation myötä.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Toisen ja korkea-asteen koulutuksen välisten kytkentöjen voi odottaa vahvistuvan merkittävästi jatkossa lukiouudistuksen myötä. Siirtymän toiselta asteelta korkea-asteen opintoihin voi myös odottaa tapahtuvan paljon nykyistä sujuvammin, digitaalisuuden samalla luodessa aivan uusia mahdollisuuksia

oppimisen tukemiseen. Vastaavasti voidaan olettaa esim. avoimen korkeakouluväylän helpottavan jatkossa korkea-asteelle siirtymistä olennaisesti.

Selonteossa todetaan, että vain vähäinen osa korkea-asteelle siirtyvistä tulee sinne nykyisin ammatillisesta koulutuksesta. Tekstin mukaan jatkossa onkin keskeistä ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneiden jatko-opintomahdollisuuksien lisäämiseksi ja siirtymän sujuvoittamiseksi lisätä ko. opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa lukio-opintoja erityisesti kielellisten ja matemaattisten valmiuksien vahvistamiseksi. Tämän koulutuksen järjestämisessä aikuisten lukiokoulutuksella on selkeä tehtävä.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

- Ei kommentoitavaa

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

- Ei kommentoitavaa

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Työelämä on muuttumassa yhä koulutusintensiivisemmäksi ja selonteossa on hyvin kuvattu, miten työn ja teknologian sisällölliset muutokset lisäävät yleissivistävän osaamisen merkitystä työssä menestymisen kannalta. Syntyvät uudet työpaikat vaativat lähes poikkeuksetta korkeampaa osaamista, mm. laajojen kokonaisuuksien hallinnan, parempien viestintä- ja vuorovaikutusvalmiuksien ja tietoteknisen osaamisen muodossa.

Aikuislukiot tarjoavat tehokkaan väylän aikuisväestön osaamisen kehittämiseen ja niiden merkitys ja rooli työuran aikaisen (tutkintotavoitteisen) täydennyskoulutuksen järjestäjinä tai esim. ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneiden jatko-opintomahdollisuuksien lisäämisessä tulisi ymmärtää oikein selonteon pohjalta laadittavia toimenpideohjelmiä suunniteltaessa. Aikuisten lukiokoulutuksessa opiskelija voi merkittävästi vahvistaa korkeakouluopiskelun edellyttämiä valmiuksiaan, sekä tutkintotavoitteisen että aineopiskelun avulla.

Elinikäisen oppimisen mahdollistajana aikuisten lukiokoulutuksella ja perusopetuksella on kuitenkin keskeisen tärkeä tehtävä myös syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta. Vaikka perusopetuksen päättäneistä lähes koko ikäluokka tulee valituksi toisen asteen opintoihin, keskeyttävät useat opiskelijat opintonsa ennen tutkinnon suorittamista. Selonteossa todetaan mm., että jokaisesta ikäluokasta noin 15 prosenttia tulee työmarkkinoille vailla toisen asteen tutkintoa ja että tällä hetkellä työssä, työmarkkinoiden ulkopuolella tai työttömänä pelkän perusasteen koulutuksen varassa on noin 300 000 25-59-vuotiasta, samalla kun sadoilla tuhansilla on puutteita perustaidoissa. Aikuisten lukiokoulutuksen (ja myös aikuisten perusopetuksen) keskeisenä tehtävänä maamme koulutusjärjestelmän osana onkin luoda juuri tälle aikuisväestömme osalle toimiva ja kantava väylä jatko-opintoihin ja työelämään. Näin järjestämämme koulutus tehostaa osaltaan oppivelvollisuuden laajentamisen hankkeen hyviä vaikutuksia.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

- Ei kommentoitavaa

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

- Ei kommentoitavaa

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

- Ei kommentoitavaa

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

- Ei kommentoitavaa

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Selonteossa esitetyt koulutusjärjestelmän eri tasoille suunnatut toimenpiteet maahanmuuttajataustaisten oppijoiden aseman parantamiseksi ovat kannatettavia ja oikeansuuntaisia. Maahanmuuttajaopetuksen haasteet ja kehittämistarpeet eri koulutusasteilla on myös määritelty osuvasti.

Teksti ei huomioi aikuisten perusopetuksen merkittävää tehtävää oppivelvollisuusiän ylittäneiden maahanmuuttajaopiskelijoiden (esim. perusopetuksen päättövaiheessa maahamme tulleet puutteellisen pohjakoulutuksen varassa olevat nuoret) kotouttamisessa ja jatko-opintoihin tarvittavien valmiuksien luomisessa.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.

- Yhdistyksemme tilannekuvaa koskevat kommentit on esitetty johdannossa.

Helsingissä ja Oulussa, 22.1.2021

Panu Kela
Puheenjohtaja
Aikuislukioliitto ry

Mauri Ronimus
Puheenjohtaja
Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry

